

Əmək Hüququ

Müəllim

h.ü.f.d. İsmayıl İsmayılı

Bakı 2016

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI -1 |

I. İşçinin Hüquqları (ƏM.m.9)

1. Əmək müqaviləsi bağlamaq

a) sərbəst surətdə ixtisasına, sənətinə, peşəsinə uyğun əmək fəaliyyəti növü və iş yeri seçərək əmək müqaviləsi bağlamaq;

2. Əmək müqaviləsini dəyişdirmək və ya ləğv etmək

b) əmək müqaviləsinin şərtlərini dəyişdirmək və ya onu ləğv etmək üçün işəgötürənə müraciət etmək;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI -2

- **3. Əlavə qazanc əldə etmək məqsədilə fəaliyyətlə məşğul olmaq**
  - c) iş vaxtında və ya iş vaxtından sonra qazanc əldə etmək məqsədi ilə **qanunvericiliklə qadağan** edilməyən, habelə əmək müqaviləsi üzrə tərəflərin **öhdəliklərinə xələl** gətirməyən fəaliyyətlə məşğul olmaq;
- **4. Standartlara uyğun əmək şəraitində çalışmaq və ya bu şəraiti tələb etmək**
  - ç) həyatının, sağlamlığının və əməyinin mühafizəsini təmin edən əmək şəraitində çalışmaq, habelə belə şəraitin yaradılmasını tələb etmək

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI -3

5. Əmək haqqı almaq

d) qanunvericiliklə müəyyən edilmiş minimum məbləğdən aşağı olmayan əmək haqqı almaq;

e) **iş vaxtından artıq vaxtda** işə cəlb olunduqda əlavə əmək haqqını almaq və ya onun verilməsini tələb etmək;

ə) əmək müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş **əmək funksiyasına daxil olmayan işləri**, xidmətləri yerinə yetirməkdən imtina etmək, belə işləri, xidmətləri icra etdikdə isə müvafiq əlavə əmək haqqının verilməsini tələb etmək;

6. İşəgötürəndən **müvafiq sosial yardımlar** almaq

f) mənzil şəraitinin, ailə üzvlərinin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün işəgötürəndən müvafiq sosial yardımlar almaq;

7. İş vaxtında **çalışmaq**

g) qanunvericiliklə müəyyən olunmuş iş vaxtında çalışmaq;

ğ) müvafiq peşələr (vəzifələr), istehsalatlar üzrə iş yerlərində qanunvericiliklə müəyyən olunmuş **qısaldılmış iş vaxtında** çalışmaq;

8. **İstirahət günlərindən istifadə etmək**

h) qanunvericiliklə müəyyən olunmuş həftələrarası istirahət günlərindən istifadə etmək;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI-4

I. İşçinin Hüquqları

9. Məzuniyyətlərindən istifadə etmək

x) hər il bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş minimum müddətdən az olmayan ödənişli əsas məzuniyyətdən və müvafiq hallarda əlavə, sosial, ödənişsiz, təhsil məzuniyyətlərindən istifadə etmək;

10. Peşə hazırlığını artırmaq

ı) peşə hazırlığını artırmaq, yeni ixtisasa yiyələnmək və ixtisasını artırmaq;

11. Dəyən ziyanın ödənilməsini tələb etmək

i) əmək funksiyasının yerinə yetirilməsi zamanı əmlakına və səhhətinə dəyən ziyanın ödənilməsini tələb etmək;

12. Sığortadan istifadə etmək

j) işəgötürən tərəfindən qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada məcburi sosial sığorta olunmaq, habelə hər hansı başqa növ sığorta qaydalarından istifadə etmək;

l) sosial müdafiə üzrə müavinətlərdən və güzəştlərdən, sosial sığorta hüququndan istifadə etmək;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI-5

I. İşçinin Hüquqları

13. Kütləvi tədbirlərdə iştirak etmək

k) qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada **həmkarlar ittifaqlarının**, ictimai birliklərin üzvü olmaq, habelə bu təşkilatların və ya əmək kollektivinin keçirdiyi tətilərdə, mitinqlərdə, toplantılarda və qanunvericiliklə **qadağan olunmayan digər kütləvi tədbirlərdə** iştirak etmək;

14. Hüquqi müdafiədən istifadə etmək

q) əmək hüquqlarının müdafiəsi üçün məhkəməyə müraciət etmək və hüquqi müdafiə olunmaq;

15. **İşsizliyə görə dövlət təminatını almaq**

m) işsizliyə görə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş dövlət təminatını almaq;

16. İşgötürəndən müvafiq arayışlar almaq

n) iş yeri, vəzifəsi (peşəsi), aylıq əmək haqqı və əmək münasibətləri ilə bağlı digər məlumatlar barədə işgötürəndən müvafiq arayışlar almaq.

Sual:

- **Dövlət müəssisələrində aşağıdakı qohumluq əlaqələrində olan şəxslərin işləməsinə icazə verilirmi?**
  1. ər – müəssisənin direktoru, arvad – baş mühasib.
  2. universitetdə kafedra müdirəsinin bacısı müvafiq kafedrada assistentdir.
  3. Yerli xəstəxanada ana və qızı tibb bacısı işləyirlər.

- Maddə 7. **Yaxın qohumların birgə işləməsinə yol verilməməsi**
- 7.1. Vəzifəli şəxslərin yaxın qohumları, seçkili vəzifələr və qanunvericiliklə nəzərdə tutulan digər hallar istisna olmaqla, bilavasitə onun tabeliyində olan heç bir vəzifə tuta bilməzlər.
- 7.2. Bu Qanunun 7.1-ci maddəsinin tələblərini pozan şəxslər həmin tələblərin pozulması müəyyən edildikdən sonra 30 gün müddətində həmin pozuntunu könüllü olaraq aradan qaldırmadıqları halda tabeliyi istisna edən başqa vəzifəyə keçirilməli, bu mümkün olmadıqda isə həmin şəxslərdən biri tutduğu vəzifədən azad olunmalıdır.
- 7.3. Bu Qanunun 7.2-ci maddəsində göstərilən əsaslar üzrə vəzifədən azad olunmuş şəxslər digər orqanlarda, idarə, müəssisə və təşkilatlarda vəzifə tuta bilərlər.

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN İŞÇİNİN ƏSAS VƏZİFƏLƏRİ-1

II. İşçinin Vəzifələri (m.10)

1. Əmək funksiyasını vicdanla yerinə yetirmək

a) əmək müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş əmək funksiyasını vicdanla yerinə yetirmək;

2. İntizam qaydalarına əməl etmək

b) əmək intizamına və müəssisədaxili intizam qaydalarına əməl etmək;

3. Təhlükəsizliyə əməl etmək

c) əməyin təhlükəsizliyi normalarına əməl etmək;

4. Ziyana görə məsuliyyət daşımaq

ç) işəgötürənə vurduğu maddi ziyan görə məsuliyyət daşımaq;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN İŞÇİNİN ƏSAS VƏZİFƏLƏRİ-2

- **5. Sirləri gizli saxlamaq**
  - d) dövlət sirrini, habelə işəgötürənin kommersiya sirrini müəyyən olunmuş qaydada və şərtlərlə gizli saxlamaq;
- **6. İş yoldaşlarının qanuni mənafeələrini pozmamaq**
  - e) iş yoldaşlarının **əmək hüquqlarını və qanuni mənafeələrini** pozmamaq;
- **7. Məhkəmə qərarlarını (qətnamələrini) yerinə yetirmək**
  - ə) fərdi, kollektiv əmək mübahisələri üzrə məhkəmə qərarlarını yerinə yetirmək;
- **8) Əmək qanunvericiliyinin tələblərinə əməl etmək (f).**

Maddə 10-1. Dövlət büdcəsindən maliyyələşən müəssisələrdə çalışmanın yaş həddi

Qayda:

- Dövlət büdcəsindən maliyyələşən müəssisələrdə çalışmanın yaş həddi 65-dir.
- Dövlət büdcəsindən maliyyələşən müəssisənin 65 yaşına çatmış işçisinin həmin müəssisədə çalışma müddəti müvafiq dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən hər dəfə 1 ildən çox olmayaraq uzadıla bilər. Çalışma müddətinin 5 ildən çox uzadılmasına yol verilmir.

İstisna:

10-1.3. Elm, mədəniyyət, səhiyyə və təhsil sahələrinin inkişafında müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş xüsusi xidmətləri olmuş dövlət büdcəsindən maliyyələşən müəssisənin 65 yaşına çatmış işçisinin çalışma müddəti müvafiq dövlət orqanı tərəfindən 5 il müddətdən artıq uzadıla bilər.

Sual: ƏM m. 10-1.4 və 10-1.5 necə başa düşülməlidir.?

Pensioner müəssisəyə daimi işləmək üçün müraciət edir. Rəhbərlik onun pensioner olduğunu əsas gətirərək əmək müqaviləsini 1 illik bağlamışdır.

Sual: İşəgötürənin müqaviləni 1 illik bağlamaq pensionerin hüquqlarını məhdudlaşdırırmı? İşəgötürən qanunvericiliyin tələblərini pozmuşdurmu?

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI-1

III. İşəgötürənin Hüquqları (m.11)

1. Əmək müqavilələri bağlamaq, dəyişdirmək, ləğv etmək

- a) bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada işçilərlə əmək müqavilələri bağlamaq, onların şərtlərini dəyişdirmək;
- b) bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada və əsaslarla əmək müqavilələrini ləğv etmək;

2. İşin icrasını tələb etmək

- c) işçilərdən əmək müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş **şərtlərin**, öhdəliklərin **vaxtında** və **keyfiyyətlə** yerinə yetirilməsini tələb etmək;

3. İşçini müvafiq vəzifələrə (peşələrə) irəli çəkmək

- ç) **işgüzar keyfiyyətinə**, **əməyinin nəticələrinə**, **peşəkarlıq səviyyəsinə** uyğun olaraq işçini müvafiq vəzifələrə (peşələrə) irəli çəkmək;

4. İşçini intizam məsuliyyətinə cəlb etmək

- d) işçilər əmək müqaviləsinin şərtlərini, müəssisədaxili intizam qaydalarını pozduqda qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada onları intizam məsuliyyətinə cəlb etmək;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQLARI-2

III. İşəgötürənin Hüquqları (m.11)

5. İşçidən maddi ziyanı tələb etmək

e) işçilərin ona və ya mülkiyyətçiyə vurduğu maddi ziyanın ödənilməsi üçün qanunvericiliyə müvafiq tədbirlər görmək;

6. Əmək şəraitinin şərtlərini dəyişdirmək

ə) bu Məcəllənin və digər normativ hüquqi aktların tələblərinə əməl etməklə əmək **şəraitinin şərtlərini dəyişdirmək** və ya **işçilərin sayını ixtisar etmək**, ştatları, struktur bölmələri **ləğv etmək**;

7. Kollektiv müqavilə bağlamaq

f) əmək kollektivi ilə və ya həmkarlar ittifaqları təşkilatı ilə kollektiv müqavilə bağlamaq və bu müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə nəzarət etmək;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

III. İşəgötürənin Hüquqları (m.11)

8. Sınaq müddətini müəyyən etmək

g) əmək müqaviləsi bağlayarkən bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada və müddətə sınaq müddətini müəyyən etmək.

9. Hüquqlarının həyata keçirilməsinə müdaxilə və maneələrə yol verməmək

ƏM.m.11.2. İşəgötürənin bu maddədə nəzərdə tutulan hüquqlarının həyata keçirilməsinə, bu Məcəllənin 12-ci maddəsi ilə və digər normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş vəzifələrinin icra edilməsinə **hər cür müdaxilə və maneələr edilməsi yolverilməzdir.**

- İşəgötürənin bu sahədə fəaliyyətinə müdaxilə edərək onun qanuni hüquqlarını pozan şəxs qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada müvafiq **məsuliyyət daşıyır.**

Cinayət Məsuliyyəti:

CM.m. 308. Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə

- 308.1. **Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə**, yəni vəzifəli şəxsin xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar **özü** və ya **üçüncü** şəxslər üçün qanunsuz **üstünlük əldə etmək** məqsədilə öz **qulluq səlahiyyətlərindən** qulluq mənafeyinə qəsdən **zidd olaraq istifadə etməsi** və ya qulluq mənafeyi **tələb etdiyi halda istifadə etməməsi** fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafeələrinə, yaxud cəmiyyətin və ya dövlətin qanunla qorunan mənafeələrinə **mühüm zərər vurduqda** – şərti maliyyə vahidinin 1000 misindən 2000 mislinədək miqdarda cərimə və ya **3 ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma** və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə və ya **2 ilədək müddətə islah işləri** və ya əmlakı müsadirə olunmaqla **3 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum** etmə ilə cəzalandırılır.
- 308.2. Bu Məcəllənin 308.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş əməllər **ağır nəticələrə səbəb** olduqda—3 ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə, əmlakı müsadirə olunmaqla 3 ildən 8 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

IV. İşəgötürənin Vəzifələri (m.12)

1. Əmək müqaviləsinə əməl etmək

a) əmək müqaviləsinin şərtlərinə və onlarda nəzərdə tutulan öhdəliklərə əməl etmək;

2. Əmək qanunvericiliyinə əməl etmək

b) bu Məcəllənin və əmək qanunvericiliyinə dair digər normativ hüquqi aktların tələblərini yerinə yetirmək;

c) əmək müqavilələrini bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş əsaslarla və qaydada pozmaq;

3. Kollektiv müqavilələrin, sazişlərə əməl etmək

ç) kollektiv müqavilələrin, sazişlərin şərtlərinə, onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərə əməl etmək;

ə) işçilərin əmək, maddi, sosial-məişət şəraitinin, onların ailəsinin rifah halının yaxşılaşdırılması üçün müəssisənin əsasnaməsinə (nizamnaməsinə), kollektiv müqaviləyə müvafiq olaraq zəruri tədbirlər görmək;

4. Məhkəmə qərarlarını yerinə yetirmək;

d) fərdi, kollektiv əmək mübahisələri üzrə məhkəmə qərarlarını (qətnamələrini) yerinə yetirmək;

5. Ərizə və şikayətlərinə baxmaq

e) işçilərin ərizə və şikayətlərinə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddətdə və qaydada baxmaq;

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

6. Ayrı seçkilik etməmək (m.12)

f) işə **qəbul**, işdə **irəli** çəkilmək, peşə **hazırlığını artırmaq**, yeni ixtisasa yiyələnmək və ixtisasını artırmaq zamanı, **işin keyfiyyətini qiymətləndirərkən**, işdən azad edərkən cinsindən asılı olmayaraq **işçilərə eyni yanaşmaq** və **bərabər imkanlar** yaratmaq;

g) cinsindən asılı olmayaraq eyni işlə məşğul olan işçilərə **eyni iş şəraitini yaratmaq**, eyni pozuntuya görə işçilərə **fərqli intizam tənbehi tədbirini tətbiq etməmək**, cinsi mənsubiyyətə görə **ayrı-seçkiliyin qarşısını almaq** üçün lazımi tədbirlər görmək.

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

- **Əmək münasibətlərində ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi (ƏM.m.16)**

Qayda: Əmək münasibətlərində vətəndaşlığına, cinsinə, irqinə, dininə, milliyyətinə, dilinə, yaşayış yerinə, əmlak vəziyyətinə, ictimai-sosial mənşəyinə, yaşına, ailə vəziyyətinə, əqidəsinə, siyasi baxışlarına, həmkarlar ittifaqlarına və ya başqa ictimai birliklərə mənsubiyyətinə, qulluq mövqeyinə, həmçinin işçinin işgüzar keyfiyyətləri, peşəkarlıq səriştəsi, əməyinin nəticələri ilə bağlı olmayan digər amillərə görə işçilər arasında hər hansı ayrı-seçkiliyə yol verilməsi, həmin amillər zəminində bilavasitə və ya dolayısı ilə imtiyazların və güzəştlərin müəyyən edilməsi, habelə *hüquqlarının məhdudlaşdırılması qəti qadağandır.*

İstisna: Qadınlara, əlillərə, yaşı 18-dən az olan və sosial müdafiəyə ehtiyacı olan digər şəxslərə əmək münasibətlərində güzəştlərin, imtiyazların və əlavə təminatların müəyyən edilməsi *ayrı-seçkilik hesab edilmir.*

ƏMƏK MÜNASİBƏTİ TƏRƏFLƏRİNİN ƏSAS HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

V. İşəgötürənin Məsuliyyəti

Əsas.m.12.2.

İşçilərin hüquqlarını pozan, əmək müqaviləsi üzrə öz öhdəliklərini yerinə yetirməyən, habelə bu Məcəllənin tələblərinə əməl etməyən işəgötürən qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada müvafiq məsuliyyətə cəlb edilir.

Məsuliyyətin Növləri

Mülki məsuliyyət

Cinayət məsuliyyəti

İnzibati məsuliyyət

DƏRS 1

SON